

GYERMEKPORNOGRÁFIA AZ ONLINE TÉRBEN

MARTINAS Roxana Vivien

1. Problémafelvetés

Gondoltuk volna-e ezelőtt húsz évvel, hogy az internet megjelenése olyan szinten meg fogja változtatni a mindennapjainkat, hogy már nem tudjuk elképzelni az életet nélküle? Gondoltunk-e arra, hogy a világháló a bűnözési szokásokat is jelentősen befolyásolja majd? Vannak ugyanis, akik ezt a technológiát illegális tevékenységekre, így különösen a gyerekekkel szembeni szexuális visszaéléssel kapcsolatos anyagok terjesztésére, birtoklására és megosztására használják.¹ Kétség sem fér hozzá, hogy az új média térhódítása olyan negatív változásokat hozott a bűnözés területén, amelynek következtében egyes bűncselekmények természete és elkövetési módja jelentősen megváltozott, és ennek a változásnak még koránt sincs vége. Az internet mostanra a gyermekpornográfia melegágyává vált, ezért a jogalkotásnak és a jogalkalmazásnak is számos kihívással kell szembenéznie. A gyermekek szexuális kizsákmányolása elleni küzdelem – amely a gyermekpornográfián túl, a gyermekkereskedelem és a gyermekprostitúció elleni fellépést is magában foglalja – a büntetőjog egyik legaktuálisabb és legfontosabb szabályozásra váró területévé vált.

Mindezek tükrében az első és egyben legfontosabb kérdés, hogy a jelenlegi büntetőjogi szabályozás elég hatékony eszköze-e a gyermekpornográfia elleni fellépésnek és a gyerekek védelmének, figyelembe véve azt, hogy a gyermekpornográfiával kapcsolatos bűncselekmények érintettjei minden esetben olyan tizennyolcadik életévüket be nem töltött személyek, akik életkorukból adódóan kiemelt védelmet és támogatást igényelnek. További kérdést vet fel, hogy melyek azok a gyakorlatban felmerülő problémák, amelyek a morális kérdéseken túl, megakadályozzák vagy legalábbis jelentős mértékben lassítják a gyermek-

¹ Kovács István: Kiberbiztonság? Gyermekek szexuális kizsákmányolása az interneten, azaz gyermekpornográfia Magyarországon, különös tekintettel a nemzetközi IOACTA, és INHOPE értékeléseire. *Rendvédelem*, 2018/1. 215.

pornográfia elleni hatékony fellépést. A következőkben ezen kérdések mentén mutatom be az interneten terjedő gyermekpornográfia jelentőségét, valamint a szabályozás egyes problematikus pontjait azok lehetséges megoldásaival együtt.

2. Bűnözés kontra gyermekjogok a virtuális világban

2.1. Ma még a felszínen, holnap már a dark weben

A számítástechnika, valamint az információs és kommunikációs technológia robbanásszerű fejlődése nemcsak azt változtatta meg, ahogyan élünk, de azt az utat is, ahogyan a bűnözők bűncselekményeket követnek el, hiszen a már eddig meglévő cselekmények az internet segítségével új teret és eszközt kaptak, az elkövetőknek csupán a székhelyüket kellett áthelyezni az offline térből a virtuális térbe. Peter N. Grabosky ezt a változást az *old wine in new bottles*² kifejezéssel reprezentálja, amely kifejezés arra utal, hogy az informatikai fejlődés a bűncselekmények elkövetőinek motívumai vagy céljai terén nem hozott változást, azonban a bűncselekmény természetének és elkövetési módjának a megújulását eredményezte³, így a gyermekpornográfia jelensége, amely már az információs forradalom előtt is létezett, mostanra tulajdonképpen új köntösbe bújva hódít teret. Klein Tamás és Tóth András szerint az internet „államhatárok nélküli virtuális világ”, amely a bűnözés ideális elkövetési területe, hiszen az elkövető anonim maradhat, a bűncselekmények meglehetősen nehezen ellenőrizhetőek, így gyakran még a sértett előtt is rejtve maradnak.⁴ Éppen ez a látencia okozza az egyik legnagyobb problémát a számítógépes bűnözés terén, amely nemcsak az alkalmazott technológiának tudható be, hanem annak is, hogy gyakran maguk az érintett sértettek is hallgatnak a sérelmükre elkövetett bűncselekményekről.⁵

Az internet egyszerre áldás és átok, mert az információs forradalom nemcsak az élet pozitív oldalát erősítette, de a bűnözésnek és a különféle szexuálisan deviáns viselkedési formáknak is teret adott,⁶ ezért az internet korántsem mondható a gyerekek legbiztonságosabb 'játsszóterének'. Annál is inkább, mert

² Peter N. GRABOSKY: Virtual Criminality: Old wine in new bottles? *Social & Legal Studies*, 2001/2. 243–249.

³ LAJTÁR István: A kiberbűnözésről. *Ügyészek lapja*, 2019/1. 48–49.

⁴ KLEIN Tamás – TÓTH András (szerk.): *Technológiai jog – Robotjog – Cyberjog*. Budapest, Wolters Kluwer, 2018. 299.

⁵ LAJTÁR i. m. 51.

⁶ TAMÁSI Erzsébet: E-szexipari forradalom. *Iustum Aequum Salutare*, 2017/3. 170.

az internetnek különböző szintjei vannak, és a mindenki által jól ismert felszín alatt az internetnek léteznek olyan 'sötét bugyrai' is, ahol az emberek biztonságérzete könnyen meginoghat. A hagyományos megkülönböztetés szerint az internetet három réteg alkotja: a *surface web* (ún. felszíni web), a *deep web* (ún. mély web vagy láthatatlan web) és a *dark web* (ún. sötét web). A felső réteg a keresőmotorok által könnyen hozzáférhető, nyilvános és könnyen nyomon követhető, szemben a másik két réteggel, amelyhez csak elterelő csatornákon keresztül (például speciális szoftverrel, mint a TOR⁷) lehet hozzájutni, amely egyúttal anonimitást is biztosít a felhasználóknak. A dark web a deep web része, annak egy sokkal kisebb, azonban mélyebb szegmense, amely feketepiacként is funkcionál, így a drogok, a fegyverek és a gyermekpornográfia teljes birodalma. A dark weben böngészni önmagában még nem illegális, azonban könnyen veszélyessé válhat az ott zajló bűncselekmények miatt.⁸ Az internet – különösen a kép- és videómegosztó felületek – aktív használatával a magánszféra határai egyre inkább szűkülnek, ezáltal pedig egyre sebezhetőbbé válnak a felhasználók.⁹ Nem lehetünk benne sosem biztosak, hogy amit ma jóhiszeműen közzéteszünk az interneten, az nem lesz-e másnap egy 'piaci termék' a dark weben.

Éppen az internet nyújtotta negatív adottságok miatt az államok meg vannak győződve arról, hogy a szociális és kulturális értékek biztosításának és védelmének ugyanúgy kell érvényesülniük az online térben is.¹⁰ A gyermekpornográfia semmi esetre sem válhat büntetlenné pusztán azért, mert azt az interneten keresztül követik el és terjesztik a régi, hagyományos kommunikációs csatornák helyett.¹¹ Az Alkotmánybíróság is rámutatott egy döntésében, hogy „Az internet nem jogmentes terület, az internetes kommunikációban tanúsított emberi magatartások és formák a jogi szabályozás tárgyát képezhetik.”¹²

⁷ A Tor böngésző a The Onion Router, magyarul A Hagyma Elosztó rövidítése és egy olyan szabad szoftver, amely lehetővé teszi az anonim és privát böngészést az interneten, valamint a cenzúrázott tartalmak megjelenítését. Ld. <https://www.vpnserver.hu/blog/mi-az-a-tor-bongeszo-es-hogyan-kell-hasznalni/>

⁸ SERBAKOV Márton Tibor: Kriminalitás a dark weben: illegális piacok, pedofil oldalak, terroristák és az ellenük való küzdelem. *Büntetőjogi Szemle*, 2020/1. 91–93.

⁹ EVELLEI Evelin Molli – TAMÁS Bianka: A gyermek és a szülő között feszülő alapjogi konfliktus a képmegosztás tükrében. *Infokommunikáció és jog*, 2017/Különszám, 3.

¹⁰ Carlos A. ARNALDO: *Child abuse on the internet – Ending the silence*. Paris, UNESCO–Berghahn Books, 2001. 89.

¹¹ KLEIN–TÓTH i. m. 220.

¹² 19/2014. (V. 30.) AB határozat, Indokolás [50].

2.2. A gyermekek jogainak kiemelt védelme az online térben

„Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéshez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.”¹³ A gyermekek kiemelt védelme már az Alaptörvényben is megfogalmazást nyer, és ezt hivatott védeni a büntetőjog is, amikor a nemi szabadság, a gyermekek egészséges nemi fejlődése és a nemi kapcsolatok társadalomban elfogadott rendje megsértésével elkövetett bűncselekményeket büntetni rendeli.¹⁴

A gyerekek életkori sajátosságaik és hiányos élettapasztalataik következtében sokkal könnyebben sebezhetőek, és teljesen védtelenek a külső behatásokkal szemben¹⁵, így a sérelmükre elkövetett szexuális bűncselekmények súlyosan veszélyeztetik az egészséges irányú nemi fejlődésüket.¹⁶ A Fővárosi Törvényszék egy gyermekpornográfia tárgyában hozott ítéletében megállapította, hogy a gyermekpornográfiával kapcsolatos cselekmények a bűncselekménnyel érintett sértett érzelmi és erkölcsi fejlődését súlyos mértékben veszélyeztették: morális világképe meghasonlott, az önértékelése labilissá vált és befelé fordult.¹⁷ Az imént hivatkozott bírói megállapítás is jól szemlélteti, hogy milyen visszafordíthatatlan károsodást okozhat egy gyerekben, ha gyermekpornográfia áldozatává válik.

A gyermekpornográfia mögött elsősorban mindig a gyereket indokolt látni, azt a konkrét személyt, aki a szóbanforgó bűncselekmény következtében súlyosan sérül. E tekintetben teljességgel közömbös, hogy az elkövető azért követi-e el a bűncselekményt, mert kifejezetten gyerekek iránt érez szexuális vonzalmat vagy azért, mert a felvételek révén anyagi haszonszerzésre törekszik. A gyerekek nem lehetnek a szexualitásnak tárgyai és pusztán 'piaci termékek', mert ezzel a semmibe vész az emberi méltóságuk, amely Lábady Tamás kiváló megfogalmazásában „az emberi élettel együtt az emberi lényegét jelenti”.¹⁸ Erre tekintettel olyan szabályozást és olyan további garanciákat kell beépíteni

¹³ Magyarország Alaptörvénye XVI. cikk.

¹⁴ SINKU Pál: A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények. In: BELOVICS Ervin – MOLNÁR Gábor Miklós – SINKU Pál: *Büntetőjog II. Különös rész*, 6. kiadás. Budapest, HVG-ORAC, 2018. 201.

¹⁵ KÓCZIÁN Sándor: *Gyermekevés a médiajogban*. Budapest, NMHH Média tanács Média tudományi Intézete, 2014. 14.

¹⁶ SINKU i. m. 201.

¹⁷ A Fővárosi Törvényszék 7.B.1644/2015/77. számú határozata.

¹⁸ 23/1990. (X. 31.) AB határozat, Lábady Tamás és Tersztyánszky Ödön párhuzamos véleménye. 1. pont. ABH 1990, 88, 95.

a jogrendszerbe, amelyek biztosítják a gyerekek számára az alapvető jogaik, így különösen az emberi méltóságuk tiszteletben tartását, az egészséges testi, lelki, szellemi fejlődésüket, valamint a jóléthez szükséges védelmüket és a gondoskodáshoz való jogukat. E körben fontosnak tartom kiemelni, a gyerekek védelme nemcsak az állam kizárólagos feladata, a társadalom és a szülők legalább ugyanilyen felelősséggel tartoznak azért, hogy megóvják őket a káros külső behatásoktól.¹⁹

A gyermekjogok védelmének mindig és minden körülmények között kiemelt hangsúlyt kell kapnia, így különösen napjainkban, hiszen a 21. század olyan nem várt kihívások elé állította a társadalmat, amelyek ellen nehéz felvenni a kesztyűt, de mindenképpen szükséges fellépni ellenük, hiszen a gyerekek a társadalomnak azon tagjai, akiknek jog- és érdekérvényesítési lehetőségeik még meglehetősen korlátozottak, ezért védelmük az állam és a társadalom elsőrendű kötelezettsége. Előremutató, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) Gyermekjogi Bizottsága 2021 márciusában hivatalosan is deklarálta a gyermekjogokat az online térre kiterjedően is, hiszen felismerte, hogy az olyan globális válsághelyzetek, mint például a Covid-19 járvány, jelentősen növelhetik az online bántalmazás kockázatát, mivel ilyenkor a gyerekek jóval több időt töltenek a különböző virtuális platformokon.²⁰

3. A gyermekpornográfia-fogalom körüli anomáliák

A gyermekpornográfia fogalmát laikusként és szakemberként is meglehetősen nehéz megfelelően és pontosan meghatározni, hiszen egy olyan komplex és érzékeny jelenséggel állunk szemben, amelynek szabályozása nemzetközi szinten is jelentős eltéréseket mutat. Ez az eltérés nem csak annak tudható be, hogy továbbra sincs még egy nemzetközileg elfogadott egységes és kötelezően alkalmazandó gyermekpornográfia fogalom, amely azonos tartalommal bír, hanem annak is, hogy az erkölcsi, kulturális, vallási, szociális és szexuális diverzitásból adódóan különböző országokban, különböző kultúrák és szokások hatják át a társadalom életét, s ezek végső soron ahhoz vezetnek, hogy ami elítélendő és bűncselekményt megvalósító cselekmény az egyik országban, az

¹⁹ KÓCZIÁN i. m. 16.

²⁰ Convention on the Rights of the Child. General comment No. 25 (2021) on children's rights in relation to the digital environment. 14.

lehet, hogy teljesen elfogadott és normális egy másikban.²¹ Dacára egy-egy részletes nemzetközi szabályozásnak, mindig lesznek olyan tényezők, így például az eltérő kulturális és vallási szokások, amelyek egy-egy országban felülírhatják azt, hogy mi a jogos és mi a jogtalan. A pontos meghatározástól függetlenül azonban a gyermekpornográfia fogalmának minden esetben három kulcsfontosságú eleme van: a gyermek életkora, a pornográf anyag tartalma és a pornográf anyag természete.

Kérdésként vetődik fel azonban, hogy egyáltalán maga a gyermekpornográfia elnevezés biztosan a legmegfelelőbb terminológia-e a bűncselekmény meghatározására? A gyermekpornográfia fogalma alapvetően kettős jelentéstartalommal bír: magában foglalja egyfelől a gyermekek szexuális bántalmazását és/vagy kizsákmányolását ábrázoló felvételeket, másfelől mindazokat a cselekményeket, amelyek a gyermekpornográfia konkrét elkövetési magatartásaiként nyernek értékelést.²² Egyre nagyobb egyetértés mutatkozik nemzetközi szinten a különböző bűnüldöző hatóságok és szakemberek között abban, hogy megkérdőjelezzék a gyermekpornográfia szó használatának helytállóságát, és helyette inkább új terminológiát vezessenek be. A terminológiai váltás gondolata azon az indokon alapszik, hogy egy gyermeket szexualizált módon ábrázoló anyag, az valójában magának a gyermek szexuális bántalmazásának és kizsákmányolásának az ábrázolása, így nem szabadna pornográfiaként leírni, mert az félreértésekhez vezethet.²³ Az Egyesült Királyságban például nem is használják a gyermekpornográfia elnevezést, hanem helyette az ún. *indecent images of children*, vagyis a 'gyerekekről készült szeméremsertő képek' elnevezés alatt szabályozzák a gyermekpornográfiával kapcsolatos bűncselekményeket.²⁴ Az Európai Parlament *A gyermekekkel szemben elkövetett internetes szexuális visszaélésről szóló állásfoglalásában* alapvető fontosságúnak tartja a gyermekekkel szemben elkövetett bűncselekményekkel kapcsolatban a pontos terminológia használatát, amely szerint a gyermekpornográfia helyett megfelelőbb lenne a 'gyermekekkel szemben elkövetett szexuális visszaélésekkel

²¹ ARNALDO i. m. 39.

²² The Interagency Working Group on Sexual Exploitation of Children: Terminology Guidelines for the Protection of Children from Sexual Exploitation and Sexual Abuse. 2016. 35–36. [a továbbiakban: Luxemburg Guidelines] <http://luxembourgguidelines.org/english-version/>

²³ Uo. 39.

²⁴ Sexual Offences Act 2003. Section 45.

kapcsolatos anyagok' kifejezést használni, különös tekintettel a gyermekekkel szemben elkövetett szexuális visszaélések online megjelenítése tekintetében.²⁵

A gyermekpornográfia fogalmát helyettesítő, nemzetközileg elterjedt kifejezések a CSAM²⁶ és a CSEM²⁷ mozaikszavak. Mind a CSAM, mint a gyermek szexuális bántalmazásról készült felvétel, mindpedig a CSEM, mint a gyermek szexuális kizsákmányolásáról készült felvétel olyan jellegű tartalmak, amelyek gyermekkorú személyt ábrázolnak szexualizált módon vagy szexuális tevékenység közben, vagy oly módon beállítva, mintha ilyen tevékenységet végezne. A fent említett kifejezések sokkal jobban kifejezésre juttatják, hogy a gyermekpornográfia nem az érintett gyermek önkéntességén és szabad akaratán alapul. Mindez azért is fontos, mert a gyermekpornográfia fogalmát sokszor – tévesen – összemossák a köznyelvben is ismert pornográfia fogalmával, amely elsősorban a felnőtteknek szól, széles körben elterjedt és megtűrt.²⁸ Szükséges érzékenyen és körültekintően bánni a terminológia használatával, mert ha nem határoljuk el egymástól kellőképpen a jogellenes gyermekpornográfiát és a legális felnőtt pornográfiát, akkor ezzel a gyerekek sérelmére elkövetett szexuális bűncselekményeket dekriminalizáljuk. Igaz, hogy a felnőtteknek szóló pornográf tartalmak ma már nem minősülnek jogellenesnek, mivel széles körben elérhetők és bizonyos korlátok között szabadon terjeszthetők, azonban a gyermekpornográfia semmi esetre sem válhat büntetlenné és természetes jelenséggé egy egészségesen működő társadalomban. Ha a felnőtt pornográfiánál elfogadjuk azt, hogy a 'fogyasztók' a valóságban is ki akarják próbálni, amit láttak, akkor a gyermekpornográfiánál is számolnunk kell ezzel a kockázattal, és az interneten történő elkövetés még csak az első lépés ebben a folyamatban. Habár azt nem tudjuk kivédeni, hogy a gyerekek akár direkt, akár véletlenül felnőtteknek szóló pornográf tartalmakkal találkozzanak az interneten, azt azonban megfelelő és hatékony büntetőjogi szabályozás kialakításával meg tudjuk akadályozni, hogy ők maguk ne legyenek gyermekpornográfiával kapcsolatos bűncselekmények áldozatai. Figyelembe véve, hogy valamennyi hazai jogszabály és nemzetközi jogi dokumentum is a gyermekpornográfia termino-

²⁵ Az Európai Parlament 2015. március 11-i állásfoglalása a gyermekekkel szemben elkövetett internetes szexuális visszaélésekről, 12. pont, HL C 316, 2015. 03.11., 109–112.

²⁶ Child sexual abuse material.

²⁷ Child sexual exploitation material.

²⁸ Office of the Federal Ombudsman for victims of crime. Every image, every child. Internet-facilitated child sexual abuse in Canada. 2009. 14. <https://www.victimsfirst.gc.ca/pdf/childp-pjuvenile.pdf>

lógiaát használja még a deliktum meghatározása kapcsán, jelen tanulmány során következetesen ezt a terminológiát használom én is.

4. Gyakorlati problémák az online elkövetés körében

4.1. Az anyagi jogi szabályozás hiányosságai

A gyermekpornográfia bűncselekményének aktualitását éppen azokban a jogalkotási hiányosságokban lehet megragadni, amelyeket az anyagi jog nem szabályoz kifejezetten. Vajon ugyanolyan súlyos büntetés jár-e egy tizenhatéves személynek, aki tizennégy éves párjáról készít felvételeket, mint egy negyvenötven év körüli férfinak, aki egy számára idegen tizennyolcadik életévét be nem töltött személyről – annak beleegyezése nélkül – készít és tárol több tucat felvételt? A gyermekpornográfia körében fontos figyelmet fordítani a fiatalok által elkövetett cselekményekre, ezen belül is a rendszerint a sértett beleegyezésével készült felvételekre történő elkövetés problémájára. A fiatalok elkövetők gyakran úgy valósítják meg a gyermekpornográfia tényállását, hogy az nem a sértettek szexuális kizsákmányolására irányul, hanem az többnyire az általuk ártalmatlannak vélt szórakozásban ölt testet. Ez részben a fiatalok meggondolatlan, kísérletező magatartásának, részben pedig a korai szexuális érésüknek tudható be, és gyakran nincsenek is tisztában azzal, hogy a képek megszerzésével, tárolásával bűncselekményt követnek el.

A fiatalok körében elterjedt sexting²⁹ és a konszenzuális felvételt készítés problematikája részben a beleegyezési korhatárhoz köthető, ami azt az életkort jelöli, amely alatt tilos a gyermekkel folytatott szexuális cselekmény. Ez a korhatár hazánkban a tizennegyedik életév.³⁰ Jogosan vetődik fel a kérdés, hogy ha egy tizenhat éves személy büntetlenül létesíthet szexuális kapcsolatot egy tizennégy éves személlyel, akkor ugyanez a személy miért vonható felelősségre gyermekpornográfia bűncselekményéért, ha pornográf felvételt készít és tárol a tizennégy éves párjáról annak beleegyezésével. Komoly ellentmondásokhoz vezet, hogy ha a tizennégy évesek szabad belátására bízunk a nemi kapcsolatok

²⁹ Sexting alatt azt az esetet értjük, amikor a felhasználó saját magáról készített szexuális tartalmú, provokatív, meztelen vagy félmeztelen képet, videót vagy szexuális tartalmú üzenetet továbbít. Ld. <https://gyerekaneten.hu/szotar>

³⁰ Spanyolországban a beleegyezési korhatár a tizenhatodik életév, míg a 2017-es adatok alapján a legmagasabb beleegyezési korhatárt Máltán és Írországban állapították meg, ahol ez a tizennyolcadik életév. Ld. Euronews: Hány éves kortól legális a szex gyerekkel Európában? <https://bit.ly/3o4HK8h>

kialakítását, akkor miért tesszük bűncselekmény tárgyává a szexuális cselekmény részeként való felvételkedzítést. Álláspontom szerint érdemes lenne kiemelni a törvényi tényállásból azt az esetkört, amikor a felvétel készítése és tárolása a fiatalkorú elkövető által a tizennegyedik életévét betöltött sértett beleegyezésével valósul meg, és esetükben lehetővé tenni a büntetés korlátlan enyhítését vagy mellőzését, hiszen ezekben az esetekben az elenyésző különbségből és a sértett beleegyezéséből kifolyólag az elkövető nem él vissza hatalmi és egyéb befolyási helyzetével sem.³¹ A fiatalkorúak által elkövetett cselekmények büntetendőségének háttérében valószínűleg az a jogalkotói megfontolás áll, hogy ezáltal el lehet kerülni a felvétellel való esetleges jövőbeli visszaéléseket, hiszen nem hagyható figyelmen kívül, hogy egyes elkövetési magatartások, mint például a kereskedés vagy a nagy nyilvánosság számára hozzáférhetővé tétel – amelyek egyértelműen a felvételekkel való visszaélésre irányulnak – a fiatalkorúak körében elkövetett cselekmények tekintetében is jelentős érdeksérelmet és lelki traumát okozhatnak a sértettnek. Éppen emiatt azonban érdemes lenne elgondolkodni azon is, hogy mennyiben alkalmazhatók rájuk nézve a jelenlegi tényállásban előírt büntetési tételek, esetleg nem kelle-e enyhébb büntetési tételeket előírni esetükben az életkorukra tekintettel.

Az elkövető és a sértett között fennálló korkülönbségnek sokkal nagyobb a jelentősége, ha az elkövető felnőttkorú. A törvényi tényállás jelenleg az elkövetési magatartások társadalomra veszélyessége alapján differenciál, viszont ezen belül nem nyer külön értékelést a passzív alanyok száma és életkora, továbbá a felvételek száma sem. Aggasztó tendencia, hogy a rendelkezésre álló statisztikai adatok alapján egyre alacsonyabb a gyermekpornográfiával érintett áldozatok életkora. Egy 2009-ben publikált kanadai viktimizációs felmérésből kiderült, hogy az áldozatok 83%-a tizenkétéves vagy annál fiatalabb gyerek volt³², és egy friss INHOPE kutatás is megerősítette, hogy 2019-ben a gyermekpornográfiával érintett áldozatok 90%-a tizenhárom éven aluli volt.³³ Belátható, hogy a tizenkét-tizenhárom éven aluli gyerekek a testi és nemi érettségükből adódóan még a gyerekek csoportján belül is egy sokkal kiszolgáltatottabb réteget képeznek, ezért úgy gondolom, hogy a gyermekpornográfia tényállásában

³¹ PARTI Katalin: *Az eladók már rég hazamentek. A büntetőjog mint az online pornográfia szabályozásának eszköze*. Infokommunikációs és Jogi Doktori Program. Pécs, 2008. 142–146. <https://ajk.pte.hu/sites/ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/parti-katalin/parti-katalin-vedes-ertekezes.pdf>

³² Office of the Federal Ombudsman for victims of crime. Every image, every child. Internet-facilitated child sexual abuse in Canada. 2009. 8. <https://www.victimfirst.gc.ca/pdf/childp-pjuvenile.pdf>

³³ INHOPE Annual Report 2019. 31. <https://bit.ly/3nZYxZS>

kifejezésre kellene juttatni az életkor alapján történő differenciálást³⁴ egy sávós rendszer alapján, és a magyar büntetőjogi hagyományokra is figyelemmel minősített esetként szabályozni azt az esetkört, amikor a felnőttkorú elkövető egy tizenkét éven aluli személy sérelmére követi el a bűncselekményt. Ebben az ún. sávós rendszerben az életkori sávokat a gyerekek fejlődéslélektanához és személyiségfejlődéséhez igazodóan kellene kialakítani, azonban ez jóval túlmutat a jogalkotáson, mivel ennek meghatározása pszichológus szakmai kérdés kell hogy legyen. Ezzel együtt a tényállást a felmérések tapasztalataihoz igazodóan kell kialakítani, de figyelemmel kell lenni a magyar büntetőjogi hagyományokra is, amely egyes bűncselekmények tekintetében a tizenkettedik életévhez köti a súlyosabban büntetendő minősített eseteket.³⁵ Mindez azért fontos, mert ezek a tartalmak extrém módon befolyásolhatják a gyermekek fejlődését és komoly pszichés sérüléseket okozhatnak nekik még a személyiségfejlődésük legkorábbi szakaszában.

Végül az anyagi jogi szabályozás körében további problémát okozhat a pornográf felvétel megítélése. Kérdéses lehet ugyanis azoknak a felvételeknek a pornográf jellege, amelyek a gyerek hiányos öltözetben van vagy meztelen, de nem pózol. A felvétel tekintetében az ábrázolás jellege csak környezetének ismeretében válik eldönthetővé, így például, ha egy ilyen felvételt gyermekpornográfiát terjesztő oldalon tesznek közzé, akkor kétségtelen annak pornográf jellege. Azonban önmagában az, hogy egy felvételen szereplő gyerek meztelen, de nem pózol, még nem feltétlen irányul szexuális vágy felkeltésére, így ezeket a felvételeket – amelyek sokszor egy galéria vagy gyűjtemény részét képezik – célszerű a többi elemmel együttesen vizsgálni. Az elkövető szándéka vélhetően ezeknek a felvételeknek a tekintetében is a szexuális vágy felkeltésére irányul, így az önmagukban ártalmatlannak tűnő képek is bűncselekmény tárgyává válhatnak.³⁶

³⁴ Ander Balázs országgyűlési képviselő által 2020 júliusában benyújtott T/11246. számú törvényjavaslat „A gyermekek védelme érdekében a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény módosítása” címmel is a passzív alany életkora alapján történő differenciálás fontosságát hangsúlyozza. Ld. <https://www.parlament.hu/irom41/11246/11246.pdf>

³⁵ Példának okáért a Btk.-ban ilyen bűncselekmények még az emberkereskedelem, a kényszerszolgálat vagy a szexuális erőszak.

³⁶ PARTI (2008) i. m. 82–83.

4.2. Eljárásjogi kérdések

A számítógépes bűncselekmények, és különösen az interneten elkövetett deliktumok jelentős kihívások elé állítják az igazságszolgáltatási rendszert, mert az információs technológia társadalom rohamos fejlődésével a jogalkotó és a jogalkalmazó szervek nem, vagy legalábbis igen nehezen képesek lépést tartani.³⁷

A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) alapján, amennyiben olyan bűncselekmény miatt indult büntetőeljárás, amelyben tizennyolcadik életévét be nem töltött sértett vesz részt, akkor a büntetőeljárást soron kívül kell lefolytatni.³⁸ Ezen felül, a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy külön döntés nélkül különleges bánásmódot igénylő személynek minősül.³⁹ A Fővárosi Törvényszék gyermekpornográfia tárgyában hozott egyik ítéletében kimondta azt is, hogy a sértettet életkorából és a bűncselekmény jellegéből fakadóan sajátos szükségletekkel bíró, veszélyeztetett személyként ismeri el a bíróság a büntetőeljárásban, ezért kihallgatására a vádlott távollétében kerül sor.⁴⁰

A büntető eljárásában jelentős nehézséget okoz, hogy az online világ sokkal dinamikusabban működik és fejlődik, ezáltal az elkövetőknek könnyebb elrejtőzni és a bűncselekmény felderítésére szolgáló nyomokat eltüntetni. Éppen ezért az internetes bűncselekmények felderítése speciális szakértelmet, tehát jelentős szellemi és anyagi ráfordítást igényel. Amíg az elkövetői oldalon adott esetben megvan a kellő technikai ismeret, addig a másik oldalon komoly problémát okoz a technikailag képzett bűnüldöző hatóságok hiánya.⁴¹ Ma már bevett gyakorlat, hogy a büntetőeljárásba szakértőket vonnak be, mivel az eljárás során gyakran merülnek fel olyan bizonytalan elemek, amelyek csak szakértői közreműködés útján tisztázhatóak teljeskörűen. Gyermekpornográfia tárgyában folytatott büntetőeljárások esetében különösen fontos lehet igazságügyi informatikai szakértő, igazságügyi orvosszakértő vagy antropológus szakértő bevonása.

A rendőrség által lefoglalt számítástechnikai adathordozókon levő anyag leválogatása alapvetően jogkérdés, tehát a jogalkalmazó dönti el azt a kritéri-

³⁷ Kiss Ferenc: Tiltott gyümölcs. A kiskorúak védelme az Európai Unió médiajogában, valamint a védelem eszközei a lekérhető szolgáltatások terén. *Infokommunikáció és jog*, 2017/ Különszám, 34.

³⁸ Be. 79. § (1) bekezdés b) pont.

³⁹ Uo. 82. § a) pont.

⁴⁰ A Fővárosi Törvényszék 7.B.1644/2015/77. számú határozata.

⁴¹ PARTI (2008) i. m. 187.

umrendszert, amelynek mentén meg kívánja ezt tenni. Igaz, hogy a leválogatás a rendőrség feladata lenne, azonban éppen a fentebb hivatkozott technikai ismeretek és eszközök hiánya miatt szükséges az informatikai szakértő bevonása, aki segítséget nyújt az adatelemzéshez. A leválogatás különböző szempontok alapján történhet, de a gyermekpornográfia esetén két tényező bír kiemelkedő jelentőséggel: az ábrázolt személy életkora, illetőleg a felvétel pornográf minősége.

Léteznek azonban olyan esetek, amikor a felvételen szereplő személyről nem állapítható meg kétséget kizáróan, hogy a tizennyolcadik életévét betöltötte-e már, ezért a képeken szereplő személy tényleges életkorának meghatározása igazságügyi orvosszakértői vagy antropológiai szakértői feladat, így kétség esetén a bíróság a szakértői vélemény alapján tudja megállapítani az érintett személy korát.⁴² Egy esetben a tárgyaláson a szakértő a pontos életkor meghatározásának nehézségét hangsúlyozta, és kifejtette, hogy önmagában egy infantilis arc vagy egy infantilis nemi szerv nem feltétlenül ad meg egy konkrét biológiai életkort. Pontos életkort csak csontvizsgálat alapján lehet mondani, a nemi szerv jellegzetességeiből, a másodlagos nemi jelleg egyes jellemzőiből csak valószínűségi véleményt adhat a szakértő.⁴³ A gyermekpornográfia büncselekményének megállapítása során annak van jelentősége, hogy az elkövetés pillanatában, vagyis a képfelvétel rögzítésekor az adott személy betöltötte-e már a tizennyolcadik életévét. Az teljességgel közömbös, hogy a pornográf felvétel nyilvánosságra hozatalának időpontjában a sértett hány éves.⁴⁴

A felvétel pornográf jellege ugyancsak jogkérdés, s ez esetben a felvétel objektív, tehát az általános társadalmi megítélés a döntő, nem pedig az elkövető szubjektív viszonyulása a felvételhez. Az adott személyre gyakorolt hatás pszichológiai kérdés, így a büntetőeljárás során nem bír relevanciával.⁴⁵ A bíróság egy döntésében kimondta, hogy

„Nem vitás, hogy lehetnek olyan személyek, akik számára egy ártatlan gyermekfotó is alkalmas a nemi izgalom kiváltására, a pornográfia fogalmát azonban nem lehet ehhez igazítani, a törvényszöveget egységesen kell értelmezni, az értelmezésnek

⁴² PARTI (2008) i. m. 204–206.

⁴³ A Fővárosi Törvényszék 10.B. 244/2014/22. számú határozata.

⁴⁴ SINKU i. m. 229.

⁴⁵ PARTI (2008) i. m. 186–189.

nem lehet kiindulópontja egyes személyek szélsőséges magatartása.”⁴⁶

Összefoglalásképpen, az eljárásjogi problémák egyértelműen abban ragadhatók meg, hogy a jogalkotás és a jogalkalmazás még nem tudta kellően leképezni az információs technológia által hozott változásokat a büntetőjog területén. Ez nem csak az anyagi jogi szabályozásban található joghézagoknak tudható be, hanem a gyermekpornográfia felderítéséhez és a bizonyítás lefolytatásához szükséges technikai ismeretek és eszközök hiányának is.

4.3. Pedofília: kriminalizáljuk vagy medikalizáljuk?

Jelen tanulmánynak ugyan nem célja a pedofília jelenségének kriminológia ismertetése, mégis fontosnak tartom érinteni ezt a problémakört, hiszen a tizennyolcúton aluliakkal szemben szexuális bűncselekményt elkövetők kapcsán gyakran vita tárgyát képezik a büntethetőséggel és a megfelelő büntetéssel kapcsolatos kérdések.

A szakirodalom jelentős része szerint a pedofília nem jogi kategória, így a büntetőjogban sincs külön definiálva, annál is inkább, mert a pedofília orvosi (klinikai), pszichológiai jelenség. Azonban tekintettel arra, hogy a pedofília kapcsolatba hozható a legtöbb tizennyolcúton aluliak sérelmére elkövetett bűncselekménnyel, a büntetőjog is kénytelen állást foglalni a pedofília jelenségét illetően, ezért a pedofil elkövetőket inkább büntetné, szemben az orvostudománnyal, amely pedig inkább gyógyítaná. Jogosan vetődik fel tehát a kérdés, hogy vajon a pedofil elkövetőkkel szemben kiszabott szabadságvesztés-büntetéssel valóban elérhető-e a megfelelő cél, vagyis hatékony prevenciós eszköz-e a velük szemben kiszabott szabadságvesztés büntetés?

A pedofil a görög *paidos* (gyerek) + *philos* (szerető) szóból származik, jelentése ‘gyerekszerető’. A pedofília pszichológiai értelemben véve a szexuális zavarok egy fajtája, tehát a parafiliák közé sorolandó. Olyan rendszeresen visszatérő szexuális fantázia vagy viselkedésforma, ami a társadalom által nem elfogadott tárgyakhoz vagy helyzetekhez kapcsolódik. A pedofil emberek a serdülőkorukat még el nem ért, többnyire tizenhárom évesnél fiatalabb gyerekek érintésétől vagy nézegetésétől kerülnek izgalomba.⁴⁷ Szilágyi Vilmos szerint

⁴⁶ Uo. 171.

⁴⁷ PARTI Katalin: *Gyermekpornográfia az interneten*. Miskolc, Bíbor Kiadó, 2009. 97–100.

a szexuálisan visszaélő felnőtteket a legkülönbözőbb tényezők motiválhatják a visszaélésekre, ám ezek között csak az egyik az ún. pedofil hajlam, vagyis felnőtt partner helyett gyermekkorú partnerek kényszeres keresése. Ezek többnyire olyan férfiak, akik pszichoszexuális fejlődésükben infantilisak maradtak, felnőttekkel szemben gátlásosak, a gyerekekkel viszont könnyen szót értenek, s ezért velük kezdenek szexuális játékokat.⁴⁸ Megjegyzendő, legalább olyan nagy tévedés azt gondolni, hogy pedofilok csak és kizárólag férfiak lehetnek, mint azt, hogy a gyermekpornográfia áldozatai csak kislányok lehetnek. Tény, hogy a pedofilok zömében férfiak, azonban a női szereplők jelenléte sem elhanyagolható a jelenség tekintetében, még ha számuk jóval alacsonyabb is.⁴⁹

Egy szexuális erőszak büntetőügyben az igazságügyi pszichológus szakértő megállapította a vádlottról, hogy a vádlott pszichoszexuális fejlődése elakadt és ebből eredően pedofília, kamaszkort el sem érő gyermeklányok felé irányuló szexuális ösztönkésztetés alakult ki nála, mely a beszámítási képességet nem érintő személyiségzavarként értékelendő. Ugyanebben az ügyben a Fővárosi Fellebbviteli Főügyészség kifejtette, hogy a gyermekek sérelmére elkövetett szexuális bűncselekményektől való eredményes visszatartás és a társadalom védelme érdekében a büntetés súlyosítása szükséges.⁵⁰ Ebből jól látható, hogy a büntetőjogi gyakorlat szerint a klasszikus pedofília nem tekinthető a kóros elmeállapot folyamánának, amely a beszámítási képességet kizárná. Önmagában az a tény, hogy az elkövető pedofil, még nem zárja ki a beszámítási képességét, következésképpen az elkövető büntethető, mert nem áll fenn vele szemben semmilyen büntethetőséget kizáró ok.⁵¹

Parti Katalin külön felhívja arra a figyelmet, hogy az internetes gyermekpornográfia csak mellékes mozzanatként jelenik meg a pedofil elkövetőknél, akik kifejezetten kontaktust keresnek az áldozattal. A kutatások megerősítették, hogy a gyermekpornográf felvételekkel kapcsolatos magatartások nem jellemzőek a pedofiloknál, de azért előfordulnak.⁵²

A magyar büntetés végrehajtási gyakorlatban jelenleg nincsenek még kiforrott speciális szabályok a pedofil elkövetőkre nézve. A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról

⁴⁸ SZILÁGYI Vilmos: *Szexuálsz pszichológia*. 4. kötet. Budapest, Medicina Könyvkiadó Rt., 2006., 212–213.

⁴⁹ GYURKÓ Szilvia: A szexről és a testről beszélni gyerekkorban. <https://hintalovon.hu/2019/10/18/a-szexrol-es-a-testrol-gyerekkorban/>

⁵⁰ A Fővárosi Ítéletábla mint másodfokú bíróság 5.Bf.138/2017/11. számú határozata.

⁵¹ PARTI (2009) i. m. 97–100.

⁵² PARTI (2008) i. m. 90–91.

szóló 2013. évi CCXL. törvény csupán egyetlen rendelkezése tartalmaz utalást a pedofil elkövetőkre, amely kimondja, hogy ha az elítélt valamely nemi élet szabadsága vagy nemi erkölcs elleni bűncselekményt tizennyolcadik életévét be nem töltött sértett sérelmére követett el, vagy a tizennyolcadik életévét be nem töltött sértett ellen elkövetett személy elleni erőszakos bűncselekmény elkövetési körülményeiből a szexuális motívum a kockázatértékelési vizsgálat alapján kimutatható, akkor az elítélt befogadását követően fel kell mérni, hogy mennyire áll fenn a veszélye annak, hogy szabadon bocsátását követően hasonló bűncselekményt fog elkövetni. Ha ennek a lehetősége fennáll, akkor az elítélt részére – önkéntes részvételi alapon – fel kell ajánlani megfelelő a visszaesés valószínűségét csökkentő pszichoterápián vagy más foglalkozáson való részvételt.⁵³

A gyermekpornográfiával kapcsolatos anyagi haszonszerzésre irányuló cselekmények azt a látszatot keltik, hogy a gyerekek iránt táplált fantáziálás háttérbe szorul és inkább az anyagi haszon motiválja az elkövetőket, amit a 'piacon' való aktív jelenléttel tudnak a legkönnyebben realizálni, azonban ez még nem zárja ki azt, hogy ténylegesen pedofil elkövetők is, tehát olyanok is érintettek legyenek a gyermekpornográfiával kapcsolatos bűncselekményekben, akik kifejezetten a gyerekekkel való szexuális kontaktust keresik. Amennyiben ez így van, úgy mindenképpen szükséges lenne kialakítani a büntethetőségükre vonatkozó megfelelő szabályozást.

5. Záró gondolatok

Ahhoz, hogy a gyermekeket megvédjük a szexuális kizsákmányolás valamenyny formájától és egy gyermekközpontú igazságszolgáltatást hozzunk létre, valamennyi szinten aktív cselekedetekre van szükség, így mindenekelőtt nagyon fontos a gyerekek védelme már a közvetlen környezetükben a családjukban. A szülőknek tagadhatatlan a felelőssége a gyerekek online jelenléteért, ezért fokozottan kell ügyelniük arra, hogy milyen tartalmakat tesznek közzé gyermekeikről a közösségi média felületeken. A társadalomnak ugyancsak kiemelten fontos a szerepe a prevencióban, amely főleg a médián keresztül történő tömeg-tájékoztatás és edukáció útján tud megvalósulni. Az edukációnak különösen

⁵³ 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról. 132. §

nagy jelentősége lenne az iskolák berkein belül, hiszen már fiatal korban fontos a gyerekeket a megfelelő szexuális viselkedési formákra tanítani.

Szem előtt tartva, hogy a gyermekpornográfia a gyermekek sérelmére elkövetett szexuális bűncselekmények egyik legsúlyosabb formája, szükséges lenne nemzetközi szinten egységesíteni a gyermekpornográfia fogalmát, és a gyermekek védelme érdekében új terminológiát bevezetni. A gyermekek sérelmére elkövetett bűncselekmények tabutémának számítanak, hiszen nagyon érzékeny területet érintenek, és már önmagában a gyermekpornográfia elnevezés annyira meglekítő, hogy laikusként nehéz felmérni a probléma tényleges veszélyét és súlyát. A gyermekek védelme megkívánja, hogy olyan terminológiát használjunk a jövőben a sérelmükre elkövetett bűncselekményekkel kapcsolatban, amely nem sérti az emberi méltóságukat, viszont ténylegesen kifejezésre juttatja azt, ami a gyermekpornográfia mögött valójában áll: a gyermekek szexuális bántalmazása és kizsákmányolása.

Ezen felül a jogalkotás terén számos kérdés vár szabályozásra, úgy, mint a gyermekek szexuális bántalmazását megjelenítő tartalmaknak az egységesítése, a pedofil elkövetőkre vonatkozó kriminalizációs és medikalizációs rendelkezések kidolgozása, a fiatalok számára vonatkozó speciális szabályozás kialakítása, és legfőképpen az áldozatsegítés olyan gyermekvédelmi irányelvek kialakítása mentén, amely a lehető legszélesebb körben biztosítja a sérelmet szenvedett felek védelmét az eljárás és az őket ért traumák kezelése során.

A hatékony jogalkalmazás megkívánja, hogy a bűnüldöző és jogalkalmazó szervek rendelkezzenek a megfelelő technikai ismeretekkel és feltételekkel az eljárás összes szakaszában, amelyeket folyamatos belső szakmai képzésekkel lehet biztosítani. Különösen fontos a bírói gyakorlat egységesítése, és a bűncselekménnyel arányban álló szankciók alkalmazása, különösképpen azokkal szemben, akik több gyermek sérelmére vagy több tucattal felvételt követik el a gyermekpornográfiát.

S végül kiemelt jelentősége van a traumatudatos eljárásrendre való ösztönzésnek a szakellátásban és a védőhálóban résztvevők számára, hiszen a gyermekek sérelmére elkövetett szexuális bűncselekmények olyan visszafordíthatatlan károsodást okozhatnak az érintett gyermekekben, amely egész életükön végig kíséri őket, és amelyre nincs intézményes gyógyír.